

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

SZŐLŐ ÉS FÜGEFA

Főiskolai oktatóként megkíséreltem egyszer, hogy vállalkozó szellemű diákot keressek a legismertebb magyar ars poeticák számbavételére és összevetésére, de várákozásom ellenére senki sem „rabolt rá” a témára. Úgy látszik, csak magam sejtettem benne időpazarlásra is érdemes szellemi kalandot. Most, a Zrínyi-évforduló kapcsán sem gondolom ezt másként, ezért úgy hiszem, érdemes e régóta nyugvó aktáról levérni a port, s tartalmát megszellőztetni kissé.

A legismertebb s talán a legnépszerűbb költői hitvallást Petőfi nevéhez köti a magyar átlagpolgár, s talán igaza is van, mert a szabadság virágba borulása idején milyen más magatartást hirdethetett volna a magyar poéta, mint azt, hogy „Előre, a néppel tűzön-vízen át!”. Ma már tudjuk, hogy Petőfi lelkesítő szavainak toborzó ereje kortárs kollégái között volt a legcsekélyebb, s Aranyon, Vajdán, Tompán kívül szinte nem is akadt követője, aki lantját indulóra hangolta volna. Szegény jó Sándorunk maga sem tudta, mennyire nem vagyunk egyformák, hogy a világ csak a mágnesesség tekintetében kétpólusú. Ő a maga igazságával szemben még csak a „felfürtözött, kesztyűs kezű, henye ifjak” táborát tartotta számon, akik fölött az örök szabadság-eszme nyerő helyzetben tündökölt. Jó lenne hinni, hogy rövid életéből ebben a tudatban távozott, s Haynau napjának felkeltét már nem érthette meg.

Amikor majd a nemzeti eszme ellenfelei az Európában színre lépő kozmopolitizmusban új szövetségesre lelnek, Arany János az ifjú Reviczkyvel való vitájában mi mást tehetne, mint az őt magyarrá ringató bölcsőt áldja, Tompa pedig éneklésre serkenti lankadó kedvű fiait. A virrasztók makacs pózába merevedő Vajda le nem veszi szemét a „nagy halottról”, a nemzet jobbik felével együtt várja a hajnalhasadást. De hiába. Kevéssel később a Trianon rémével szembesülő Ady egyre tunyuló fajtáját szidja, mely tehetetlenül túri az internacionalizmus és az „új, ordas eszmék” terjedését, magára szabadítva ezzel az újabb romlást. Csak József Attila tisztulni vágyó, „magát a mindenséggel mérő” szelleme képes kiszakadni ebből a fertőből, hogy csatlakozva a humanitás nevében szóló, a mindenfajta cinkosság ellen beszélő babitsi magatartáshoz, létrehozzák az új magyar költői gondolkodás eszmei bázisát. Ebből a vérvonalból fejlődik ki majd Nagy László költészete, hogy

legfontosabb üzeneteivel egy lehetséges atomháború fenyegetése mellett is a szerelem, az élet átmentésére és az emberi-erkölcsi tisztaság megőrzésére figyelmeztessen.

Zrínyi Miklós költői hitvallása azonban egészen más. Mire „nagyhírű munkájának” végére ér, tudja, hogy dédapjának a klasszikus eposzok külsőjébe helyezett történetével olyan örökbecsű művet alkotott, melyre kívülről senki sem lett volna képes. A kiváló érzékkel választott forma, a nagy műgonddal komponált szerkezet csak az ő szájából, az ő pennája által töltődhetett meg hiteles tartalommal. Érezte, hogy katonai alapismeretei és tapasztalatai alapján, de a hősi életforma folytonosságának jogán is a szigetvári hős alakját akár önmagáról is mintázhatta volna. Ez az a helyzet, amikor az alkotó úgy azonosul művével, hogy a hadvezéri és a költői teljesítmény közé önmaga tesz egyenlőségelet:

*De hiremet nemcsak keresem pennámmal,
Hanem rettenetes bajvivő szablyámmal.
Míg élek, harcolok az ottomán hóddal,
Vigan burittatom hazám hamujával.*

Egyszerű, mindenki számára érthető és tisztelhető hitvallás ez, olyan konklúzió, amelyet már nem szokás módosíthatni, de két esztendő elteltével egy epigrammában megismételni, nyomatékosabbá tenni még lehet:

*Nem irom pennával,
Fekete téntával,
De szablyám élivel,
Ellenség vérivel,
Az én örök hiremet.*

Megkérdeshetnők: Ugyan mitől volt az utókor általi megítélésében oly magabiztos a költő? Meg sem kísérelm a választ, nyugodjon most a találgatás, maradjon ez már az ő titka.

Abban viszont bizonyos vagyok, hogy ha a brüsszeli asztaltáncoltatók a feltámasztott Szulejmán mellé a költő Zrínyit is megidéznék, nem halk kopogással, de dörömbölve jelentkezne, s talán fel is kiáltana: Ihon az emésztő tűz, ihon a veszedelem! Mert ki vonná kétségbe, hogy témánknak a jeles évforduló mellett más időszerecske is van? Másfél, két éve másról sem

szólnak a híradások, mint a tudatosan gerjesztett migrációról és annak sikertelen kezeléséről. Hát ihon a veszedelem mellé az igaz relatio is! Mít tegyünk? Rohanjunk ki az országunkból? Azt soha többé! S mi végre bizonygassuk örökké, hogy nem vagyunk fajgyűlölők, de még csak nacionalisták és a szenvedők sorsa iránt érzéketlenek sem? Mi azt kívánjuk, alakítsa minden nép a sorsát a saját ízlése és törvényei szerint, legyen elégedett és boldog, de nem oly módon és ott, ahogyan, s ahol azt Soros úr elképzelte. Sokkal inkább úgy, ahogy azt nem is oly rég egy református prédikátorból lett miniszter javasolta Ezékiel próféta szavaival: Ki-ki nyugodjék az ő szőleje és fügefája alatt, és senki meg ne rettentse őket. De még a demokráciák nagy nemzetközi tapasztalattal bíró exportőrei sem!

